

Norra Kvills nationalpark

Norra Kvills nationalpark bildades på initiativ av Kungl. Domänstyrelsen 1928 eftersom det redan då var en unik skog ”i vilken det inte skett avverkningar så länge någon minns”. Varför skogen förblivit ohuggen är höljt i dunkel - den ligger i en ganska intensivt utnyttjad skogsbygd där så gott som inga barrträd är äldre än 150 år och det finns en hel del stubbar från selektiva avverkningar för ca 200 år sedan. Vid bildandet omfattade parken bara 27 hektar varav en del är sjön Stora Idgölen, samtidigt avsatte Domänstyrelsen en skyddszon, med likartad skog runt parken. 1995 utvidgades parken till strax över 100 hektar genom ombildandet av skyddskappan till nationalpark samt vissa inköp av en del privat och statlig skogsmark. Parken utgör, tillsammans med små delar av Tivedens nationalpark de nära nog enda exemplen på brandpräglad gammeltallskog i Götaland.

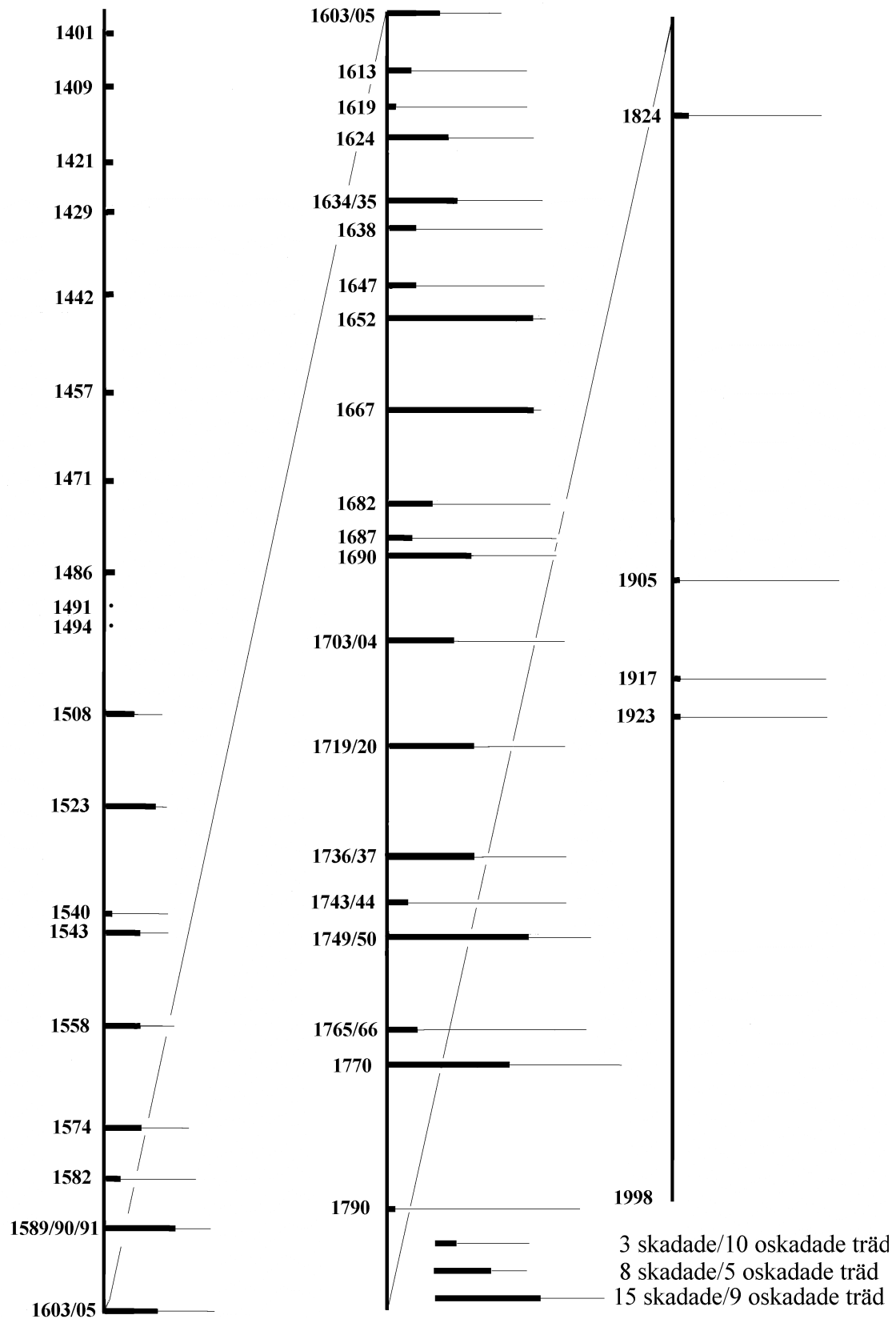
Parken domineras nu av barrskog med gran i alla åldrar och grov tall, som inte visar nämnvärd förnygring, lövträden är fåtaliga. Området ligger i det generellt mycket brandutsatta, försommartorra regionen i östra Götaland och skogen har berörts av en blandning av naturligt uppkomna och anlagda betesbränningar på ett sätt som saknar motstycke i Sverige. Genom årsringsanalys och datering av brandskador på främst tallstubbar, några torrakor och några levande tallar har man kunnat belägga områdets brandhistoria. Parken har berörts av 42 (!) bränder/bränningar sedan 1401, före detta år saknas data. Många av dessa bränder var lokala men åter andra t.ex 1523, 1543, 1574, 1634, 1652, 1667 berörde så gott som hela parken. De äldsta nu levande tallarna grodde omkring 1600 och de har överlevt minst 8 bränder vilket är tämligen unikt för Sverige. En stubbe efter en tall som grott på 1300-talet uppvisar 15 brandskador. Brandkronologin visas på bifogad figur.

Figuren visar att perioden 1401 till 1770 kännetecknas av en exceptionellt kraftig och tät brandpåverkan, därefter har ytterst få – och lokala - bränder berört området. Den radikala förändringen i brandpåverkan är inget unikt för Norra Kvill utan går igen i många andra brandhistoriska studier i Sverige. Förändringen, där en extrem ersätts av en annan, speglar inte en radikal klimatförändring utan väsentligen att skogen blivit viktigare som virkesproducent än som resurs för extensivt bete och svedjebränning varvid även de naturligt uppkomna eldarna hämmades.

Förändringen i brandpåverkan har lett till att skogens sammansättning i grunden förändrats från tall och pionjärlovträdsdominans mot ökad grandominans – trots omfattande angrepp av barkborrar, som dödat många granar de senaste åren. Under den brandintensiva perioden fram till 1700-talets slut kan man anta att den brandkänsliga granen knappast förekommit i områdets huvuddel. Möjligen kan den ha funnits i de fuktiga partierna runt sjön eller i den fuktiga svackan, som dränerar Idgölarna och som nu bär gammelgranskog. Även i dessa partier finns dock tallstubbar med brandskador men intervallet mellan bränderna är markant längre här.

Området har en lång historik av mänskligt utnyttjande, barrskogen har sannolikt nyttjats för extensivt bete och det finns en del stubbar efter en avverkning någon gång på tidigt 1800-tal. I SÖ delen av parken, ”Lunddälden” fanns en äng som utnyttjades av löjtnantsbostället Norrkvill under 1800-talet, 1927 var fortfarande resterna efter en hölad synliga här. Intill denna gamla äng står fortfarande ett par gamla och vidkroniga ekar och det finns en del lind, alm och ask i detta område. Den gamla ängen föll i vanhävd under sent 1800-tal och övergick till ett av de bästa exemplen på refugial granskog i Götaland. Här finns bl.a. en mycket artrik vedsvampflora med bl.a. ull-, rosen-, grädd- och gränsticka – arter som knappast kan ha förekommit under den brandintensiva perioden. Dessa arter har troligen därför invandrat till parken i takt med att brandberoende arter, t.ex. många skalbaggar försvunnit.

Över stora delar av Norra Kvills nationalpark är nu tallen på väg att trängas bort av gran, därmed riskeras att parken förlorar sin karaktär av tallnurskog. Den nästan totala frånvaron av brand, som är oundgänglig för att vidmakthålla tallnurskogen, gör att det byggs upp ett skogstillstånd som dels är ganska onaturligt på denna brandbenägna mark, dels gör återinförandet av kontrollerad brand mycket svårt. Det finns dock yngre partier, med inströdda äldre tallar, som lämpar sig för en sådan nödvändig återstart av den process som kännetecknar merparten av de nordliga barrskogarna.



Figur 1. Lokal brandkronologi för Norra Kvills nationalpark. Grova delen av staplarna avser antal träd som skadats av resp brand, den tunna delen avser antal träd som inte skadats. Troliga bränder har räknats som bränder. Vissa närliggande (1 år) brandår har sammanslagits.

